

MIEL DE NARANJAS

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

Andalusia, anys cinquanta. Enrique i Carmen, que s'acaben de conèixer, s'enamoren profundament. Carmen, a través del seu oncle militar, aconsegueix que el seu xicot es quedi a fer la *mili* en el jutjat de la ciutat. El noi, que prové d'una família durament represaliada durant la guerra civil, a la vista de les injustícies que presencia cada dia i de la situació dantesca en que es troba el país, s'adona que per canviar el rumb de les coses ha d'actuar. Aviat es veurà

involucrat en arriscades accions d'oposició al règim franquista que posaran en perill la seva vida i la dels seus companys.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol: *Miel de naranjas*

Direcció: Imanol Uribe

Guió: Remedios Crespo

Producció: Enrique González Macho i Luis Galvao Teles

Productors executius: Daniel Bajo; Joao Fonseca; Nieves Maroto i Enrique González Khun.

Muntatge: Buster Franco

Fotografia: Gonzalo Berridi

Música: Nuno Malo

Direcció artística: Edou Hydallgo

Figurista: Lenas Mossum

Cap d'efectes: Reyes Abades

Països: Espanya i Portugal, 2012.

Durada: 101 minuts

Web oficial: http://www.altafilms.com/site/datos/miel_de_naranjas

Intèrprets: Iban Gárate (Enrique); Blanca Suárez (Carmen); Karra Elejalde (Don Eladio); Eduard Fernández (Vicente); Carlos Santos (Ramos); Nora Navas (Miel); José Manuel Poga (Leopoldo); Ángela Molina (María); Jesús Carroza (Antxon); Fernando Soto (Don José); Bárbara Lennie (Ana).

PANTALLA D'ACTIVITATS

1. Escriviu una sinopsi del film
2. Analitzeu els personatges de l'Enrique, Carmen, Don Eladio, Vicente i Ramos: la seva personalitat i evolució al llarg de la pel·lícula.
3. Què significa el títol de la pel·lícula?
4. Investigueu la situació política i social espanyola a principis de la dècada dels cinquanta del segle passat.

5. Què li passa al personatge de María, mare de l'Enrique?
6. Per què Don Eladio, tinent coronel i jutge militar, vol convèncer Enrique que no estudiï magisteri? Creieu que només pensa en raons econòmiques?
7. El protagonista no veu clar l'origen de la casa que Don Eladio els ofereix a Carmen i a ell perquè vagin a viure quan es casin. De qui creieu que era aquella casa?
8. En un moment determinat del film, el jutge militar rep la visita del coronel inspector en cap. Aquest li diu que arran de la detenció d'un metge i escriptor, no convé que hi hagi *soroll* ni protestes perquè el *Caudillo* és a punt de signar un tractat amb els Estats Units. El tractat es va signar el 1951. En què va consistir? Quina transcendència va tenir per al franquisme?
9. Parlem del personatge de Miel. Quina és la situació del seu fill? Quines activitats es fan a casa seva? Com l'avisen de *visites sospitoses*?
10. Els opositors al franquisme sovint actuaven clandestinament. Molts d'ells tenien un sobrenom per protegir-se. En un moment determinat, Leopoldo, l'infermer, li dóna un consell a Enrique per estar preparat en cas de ser descobert, què li diu?
11. Els resistents aconseguen alliberar del camp de treball forçats al fill de Miel. Inicieu una recerca sobre un dels aspectes més desconeguts del franquisme, els seus camps de concentració. Fins quan van funcionar?
12. El sergent Ramos, que ja sabem que és antifranquista, no dubta en disparar un tret de gràcia a un camperol acusat de col·laboració amb els comunistes. Enrique li ho retreu i Ramos li respon: *Si tengo que dar un tiro de gracia para seguir haciendo mi trabajo, lo hago*. Què en penseu d'aquesta actitud?
13. Recordeu la història del pare de Carmen? Rememoreu-la.
14. Quin fet desencadena que Ramos i Enrique siguin descoberts? Creieu que Enrique va cometre una errada a l'impedir que el sergent matés Santiago, el cabrer?
15. Per què Ramos es suïcida abans que sigui conduït a la caserna?
16. Al final de la pel·lícula, Leopoldo ensenya un foto a María, la mare d'Enrique. Què podem deduir observant-la?

LLENGUATGE I TÈCNiques AUDIOVISUALS

1. A l'inici del film veiem com la càmera ens ofereix una imatge des del cotxe del tinent coronel. De quin moviment de càmera es tracta? També, en un pla, observem els ulls de qui condueix, Enrique. Quin nom té aquest pla?
2. En el minut 4 de *Miel de naranjas* la càmera ens mostra una escena al bar de la caserna en que Enrique està assegut davant la màquina d'escriure i parla amb Don Eladio. Assistim a un joc d'enquadraments picats i contrapicats. Identifiqueu-los i expliqueu el seu significat simbòlic.
3. En les imatges en que veiem l'interior d'una sala de cinema de l'època, observem imatges del NO-DO. Què era el NO-DO? Quin paper va tenir durant el franquisme?
4. En el minut 79 s'inicia l'escena en que Don Eladio va a buscar a Enrique per matar-lo. Fixeu-vos en la música d'aquesta escena. Torneu-la a visionar però ara sense so. Què li aporta la música a l'escena?

Vegeu el blog de suport: <http://llenguatgecinematografic.wordpress.com/>

TRÀVELING DE LECTURES

ELS ESCLAUS DE FRANCO

Durant la guerra civil, l'avanç de l'exèrcit nacional va provocar un gran nombre de presoners. A partir de 1937, milers de republicans provinents dels camps de concentració franquistes van ser enquadrats en batallons de treballadors. Es tractava de reprimir els vençuts, però també d'aprofitar la seva força per reconstruir l'Estat. A *Miel de naranjas* podem observar la reconstrucció de l'interior d'un d'aquests camps de treball. Llegim ara una entrevista amb un dels seus testimonis apareguda a la revista *Sàpiens*.

Alfons Camprubí va ser tancat en un camp de concentració i d'allà va passar a un Batalló de Treballadors. Actualment té 87 anys i viu a Navarcles (el Bages).

Quan va entrar al camp de concentració?

L'abril del 1938 em van enxampar. En van tancar sis mesos al camp de concentració d'Aranda de Duero. Després em van fer anar a Andalusia,

a Peñarroya, amb el Batalló de Treballadors 112. Allà vaig estar bastant bé, ja que estava a la intendència, a oficines. Però en acabar la guerra em van fer anar a Linares, i allà vaig treballar a pic i pala. De Linares cap a Còrdova, d'allà a Madrid, i després cap a Catalunya. Vint-i-quatre mesos en total, fins a l'abril de 1940.

On va ser a Catalunya?

A diversos llocs. A Susqueda, on van fer una carretera. I també a Santa Eugènia de Girona, on vam fer un pont. I a Celrà. I a Agullana, on també ens va tocar fer una carretera a pic i pala. Treballàvem molt, menjàvem poc i cobràvem menys. Érem presoners.

Com es vivia en un Batalló de Treballadors?

No puc dir que vivíem bé. Jo procurava no posar-me en embolics per anar tirant. Al principi un guàrdia civil em va pegar perquè em va sentir parlar en català. I també havia vist castigar a gent per ben poca cosa, com no aixecar el braç quan ens feien cantar el Cara al Sol. Com et deia, menjàvem molt justet. Un brou sense gaire substància, cigrons, lleties, patates...De carn, ben poca!

Quin tipus de persones hi havia en els batallons?

De tota mena. Jo me'n recordo molt dels bascos. No volien creure mai, eren els únics que feien el que els donava la gana. La resta obeïem, intentàvem passar els dies de la millor manera possible.

Creu que se'ls ha reconegut el seu sofriment?

No. Vaig estar dos anys presoner i crec que ni a mi ni a molta altra gent se'ns ha fet un reconeixement just. Per cobrar una indemnització s'ha de presentar un munt de papers. Però els papers els tenen ells, i no és fàcil que te'ls donin.

David Bassa i Oriol Dueñas "Els esclaus de Franco" Revista Sàpiens n. 38. Badalona, Desembre de 2005. P. 44-49. Adaptació de Cinescola.

Activitats

1. Quina mena de feina es feia en el camp de treball que apareix en la pel·lícula *Miel de naranjas*? Hi veieu alguna relació amb el que diu l'Alfons Camprubí?
2. Què és el *Cara al Sol*? Apareix en la pel·lícula en algun moment de la pel·lícula? En quin?
3. Per què penseu que els presoners de Franco no han tingut cap mena de reconeixement?

4. Què vol dir el testimoni quan explica que *per cobrar una indemnització s'ha de presentar un munt de papers. Però els papers els tenen ells, i no és fàcil que te'ls donin. Qui són ells?*

CONDEMNATS A MORT

En aquest text, l'historiador Josep M. Solé i Sabaté especialista en la repressió franquista a Catalunya, ens apropa el testimoni d'en Paco Casanova, de Móra la Nova, que fou empresonat arran d'una denúncia d'una persona que no coneixia. Estigué durant alguns mesos a la galeria de condemnats a mort de *Pilats*, la Presó Provincial aleshores de Tarragona.

El testimoniatge de Paco Casanova serveix per valorar les vicissituds que just acabada la guerra viu un jove català republicà arran d'una estranya denúncia d'una persona que mai no va tenir cap tracte amb ell, però que va ser suficient per fer-lo viure durant uns quants mesos condemnat a mort.

“Vaig entrar a Pilats (la Presó Provincial aleshores de Tarragona situada en un antic edifici romà) el 7 de setembre de 1939. Procedia de la presó preventiva de Falset on m'havien pegat de valent. No, no eren funcionaris de carrera, eren, diguem-ne, habilitats sortits de les files franquistes de la comarca. Allà no hi havia cap mena de control, era per resumir-ho un ramat de bestiar en què nosaltres érem les bèsties i els pastors no tenien cap mirament.

Poc després d'entrar a Pilats em feien caporal de la galeria de condemnats a mort. Jo, diàriament, feia una còpia de la relació dels noms que s'afusellarien aquella nit per a l'administració general de la presó. Mentre jo vaig ser-hi mai no vaig veure que s'enduguessin gent de forma arbitrària. Ara bé diuen que abans de l'1 d'abril de 1939, la repressió no estava gens normalitzada. Sí, això no crec que mai pugui saber-se.

No existia cap mena de relació organitzada amb l'exterior, l'únic contacte era la família, i gràcies a que moltes d'elles es treien de la boca nosaltres ens podíem defensar.

La sala de condemnats a mort era d'una tremenda complexitat. N'hi havia que estaven morts abans de matar-los, altres que feien retrets als companys. Deien: Si tots haguéssiu fet com jo, aquests ara no ens podrien matar...Altres agafaven un caire místic i religiós, real o fingit, perquè creien que això els permetria escapar de la mort, altres que semblava que allò no anava amb ells. Però, la por de cada nit que hi havia a causa de la recollida de persones per a la seva execució era general. Tot restava en un silenci total i absolut: Sabíem més o menys les execucions que hi hauria perquè al costat de la Punxa (era l'altre gran centre de reclusió de Tarragona, allà estaven els qui esperaven judici o bé els que no havien estat condemnats a pena capital) hi havia el taütaire. Pels taüts calculàvem els qui matarien. Ho sabíem perquè sempre hi havia alguna mena de relació amb la presó de

Pilats i algú passava la notícia. Els taüts eren de fusta sense pintar, l'únic que ressaltava eren els claus que fixaven les fustes. Preferíem saber quan hi hauria saca (era el terme que s'aplicava als dies d'execució, a Lleida el terme era d'argot català: picada) per poder dormir tranquils aquella nit.

...Pel novembre de 1939 ens van passar la notícia de la construcció de 116 caixes de morts. Ens vam esgarrifar però ningú va poder creure que totes serien utilitzades. Però sí, en tres dies gairebé van buidar la sala de condemnats a mort. (...) En els tres anys que vaig ser a Pilats, la sala de condemnats a mort i la presó en general es va omplir unes tres vegades, normalment érem uns 1200. Pots calcular aproximadament els qui hi passàrem en aquest període.

(...) En entrar a la sala dels condemnats a mort, poc després, vaig ser l'encarregat de llegir la relació, quan n'hi havia, de les persones que aquella nit serien executades –normalment dues vegades per setmana –, tothom va alegrar-se del meu nomenament car sovint algun funcionari començava a quequejar en el nom de pila, en l'inici del cognom, etc... pots imaginar-te l'estat d'ànim de tots els Joseps, Joan, Jordis, etc... jo els llegia de premsa i corrent, com més aviat millor.

Quan els qui havien estat llegits per a l'execució s'havien col·locat a cel·les per entrar en capella, venia el moment d'escriure les darreres paraules que hom destinava als seus parents. Sovint era jo qui les escrivia, hi havia majoria de pagesos que a més d'ésser poc destres amb la ploma, estaven dominats pels nervis i la situació. Eren consells als fills, records i afecte a la muller, a la mare, etc... També el fet d'haver d'escriure obligatòriament en castellà es feia difícil per a molts d'aquells homes en aquelles circumstàncies.

(...) Els familiars s'assabentaven de la mort del pare, germà, amic, espòs... a partir d'una llista que es penjava a la paret de la presó, pot imaginar-se l'escena. Els cossos no eren enterrats fins que no havien estat posats a les caixes mortuòries. Llavors els duïen a la fossa comuna.

Els familiars, el que feien era donar una medalla, mocador, anell o motiu distintiu per a poder reconèixer el mort, en cas que s'executés la pena capital, car tenien por que l'afusellament i el posterior tret de gràcia desfigurés la víctima.”

Amb en Paco Casanova hi havia enraonat moltes vegades, mai em va faltar cap mena d'ajut o d'informació que ell em pogués proporcionar, s'enfadava davant els meus dubtes si no podia concretar-me una cosa al màxim, la seva resposta era invariable: “Encara que posis xifres i documents, mai no podreu entendre el que és passar una sola nit condemnat a mort.”

J.M. Solé i Sabaté “Condemnats a mort” L'Avenç n. 52. Setembre 1982. Barcelona P. 51-53. Adaptació de Cinescola.

Activitats

1. Quina relació hi veieu entre el que ens explica en Paco Casanova i algunes seqüències de *Miel de naranjas*?
2. Quin fet marca el dia 1 d'abril de 1939?
3. Què eren les *sacas* o les *picades*?
4. Per què els presos es van alegrar quan van designar en Paco com a encarregat de llegir la llista de condemnats a mort?
5. Què vol dir *entrar en capella*?
6. Què ens volia transmetre el testimoni quan s'enfadava davant la insistència de l'historiador amb les dades i xifres de la repressió i deia: *"Encara que posis xifres i documents, mai no podreu entendre el que és passar una sola nit condemnat a mort."*

CONTRACAMP: ASPECTES DIDÀCTICS PER AL PROFESSORAT

Elements de debat i relacions que es poden establir

- La dictadura franquista i les seves conseqüències.
- La repressió durant la dictadura franquista.
- La solidaritat, l'organització i la companyonia de les persones davant situacions antidemocràtiques.
- La necessitat de la memòria històrica.
- La resistència al franquisme.
- Els camps de concentració del franquisme.
- El cinema de ficció de reconstrucció històrica.

Objectius formatius

- Comprendre el film.
- Analitzar el llenguatge i les tècniques audiovisuals del film: plans, tràveling, picat i contrapicat, i banda sonora.
- Reflexionar sobre les conseqüències de la dictadura franquista.

- Conscienciar sobre la necessitat de mantenir la memòria històrica.
- Conèixer i analitzar la història recent de Catalunya i l'Estat Espanyol.
- Observar actituds de solidaritat en conflictes i situacions d'injustícia i perill.
- Valorar les actituds de valentia i resistència contra la barbàrie.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre adequadament a les qüestions de comprensió i de llenguatge cinematogràfic de forma reflexiva i interessada.
- Valorar la capacitat per relacionar i entendre la problemàtica política plantejada en el film.
- Identificar els temes i subtemes del film.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les feines proposades.

Continguts de ciències socials, història.

- Identificació i ús de diferents tipus de fonts, valorant-ne les aportacions al coneixement del medi físic i de les formes de vida en el present i el passat.
- Situació en el temps i en l'espai dels fets històrics rellevants, aplicant la periodització convencional.
- Contrast i valoració crítica d'informacions diferents, incloses les dels mitjans de comunicació, sobre un mateix fet o fenomen, valorant solucions i alternatives als problemes.
- Reconeixement dels drets i deures individuals i col·lectius, identificant i rebutjant les situacions de desigualtat, injustícia i discriminació, especialment les relatives al gènere, que afecten persones i col·lectius en el món.
- Valoració de la funció de la memòria històrica en la construcció del futur.

- Treball dels diferents continguts de la matèria amb mitjans audiovisuals i recursos TIC de forma creativa i responsable.

Competències bàsiques

- Competència social i ciutadana: Valorar les actituds de denúncia i resistència contra les dictadures.
- Competència audiovisual: llenguatge i tècniques audiovisuals
- Competència lingüística: tràveling de lectures
- Competència sobre el tractament de la informació

ZONA WEB

http://www.altafilms.com/site/datos/miel_de_naranjas

<http://www20.gencat.cat/portal/site/memorialdemocratic>

<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/ILC/Serveis/Itineraris%20de%20lectura/En%20veu%20alta/Antologies/Antologia%20EVA%20Postguerra%20escoles.pdf>

Cultura contra la impunidad: <http://www.youtube.com/watch?v=Xf8oZKEejD8>

<http://www.xtec.cat/~aguiu1/socials/catalunyasotaelfranquisme.htm>

<http://www.memoriahistorica.org/index.php?newlang=catala>

<http://www.memoriacatalunya.org/>

<http://llenguatgecinematografic.wordpress.com/>

ALTRES REFERÈNCIES

David Bassa i Oriol Dueñas "Els esclaus de Franco" Revista Sàpiens n. 38. Badalona, Desembre de 2005. P. 44-49.

Fraser, R. (2007) *Recuérdalo tú y recuérdaselo a otros*. Barcelona: Crítica.

Preston, P. (2011) *L'Holocaust espanyol*. Barcelona: Editorial Base.

Solé i Sabaté, JM "La repressió franquista a Catalunya (1938-1953)." Dossier L'Avenç n. 52. Setembre 1982. P. 38-53. Barcelona

Solé i Sabaté, JM (2003) *La repressió franquista a Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.